

Unios notatserie 1/24:

Unios innspill til regjeringen Støres forslag til statsbudsjettet for 2025

Om Unios notatserie

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Tidligere utgaver finnes her:

<https://www.unio.no/publikasjoner/unios-notatserie/>

Dette nummeret er utarbeidet av [Fredrik Haugen](#). Han er sjeføkonom i Unio. Foto: Unio / Helene Moe Slinning

23.01.2024

Unios innspill til regjeringen Støre i forkant av statsbudsjettet for 2025

Statsbudsjettet for 2025 må møte samfunnets krav til fremtidens offentlige velferdstjenester. En aldrende befolkning fører til et stadig økende behov for helsetjenester. Samtidig er bemanningssituasjonen allerede nå kritisk mange steder. Barnehagesektoren sliter med store bemanningsutfordringer som går utover både det pedagogiske innholdet og tryggheten i barnehagene, og det er en kraftig nedgang i søkertallene til lærerutdanningen.

Det er behov for kraftfulle tiltak for å møte utfordringene. Herunder må kommuneøkonomien styrkes betraktelig. Økt bemanning i kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg er nødvendig for å styrke velferden og sikre nok kvalifisert arbeidskraft med høyere utdanning til å levere gode utdannings- og helsetjenester.

Økt satsing på forebygging på alle områder kan redusere behovet for kostbare behandlinger og de samfunnsøkonomiske kostnadene av frafall og utstøting. Skal Norge lykkes med omstillingen til et nullutslippssamfunn, må vi klare å mobilisere det store potensialet som forskning og utdanning utgjør. Da må det investeres for fremtiden gjennom en kraftfull satsing på kunnskap.

Den økonomiske politikken

Statsbudsjettet for 2025 skal utformes i en situasjon der den økonomiske utviklingen fremdeles er usikker både nasjonalt og internasjonalt. Inflasjonen viser tegn til å være på vei ned. Det er imidlertid usikkert hvor lang tid det vil ta før den kommer ned mot inflasjonsmålet på 2 prosent. Norges Bank anslår at inflasjonen vil nærme seg målet først i 2026. Det betyr at det kan ta tid før rentenivået blir redusert vesentlig fra dagens nivå.

Finanspolitikken må innrettes slik at den motvirker uheldige utslag av pengepolitikken. Det bør for eksempel vurderes om offentlige byggeprosjekter kan fremskyndes for å hindre en stor nedgang i sysselsettingen i bygge- og anleggsbransjen som det kan være vanskelig å reversere når rentene etter hvert kommer ned. Sykehus, skoler, o.l. må bygges med tilstrekkelig areal til å sikre effektiv drift.

Unio mener at budsjettet må bidra til bedre fordeling, kraftigere sysselsettings- og klimapolitikk og bedre verdsetting av kompetanse, ansvar og sikkerhet. Fordelingspolitikken må ta hensyn til både arbeidsinntekter og reelle kapitalinntekter.

Kompetanse-, utdannings- og forskningspolitikken må legge grunnlaget for flere konkurransedyktige arbeidsplasser utenfor petroleumsklyngen. De maritime næringene har en viktig rolle i det grønne skiftet. Staten må bidra med risikokapital gjennom statlige eierandeler og garantier. Den statlige forskningsinnsatsen må økes både for å styrke basisfinansieringen og for å bidra i det grønne skiftet.

Skatt

Det er potensial for å utvide skattegrunnlagene. For eksempel vil økt bruk av grunnrenteskatter eller eiendomsskatt kunne brukes til å finansiere velferd eller redusere andre mer vridende skatter.

Unio har siden 2005 vært pådrivere for økt bruk av grunnrentebeskatning og viser til Skatteutvalget som foreslår økt bruk av grunnrenteskatt på f.eks. vannkraft, havbruk, vindkraft på land og fiskeri. Vi registrerer at regjeringen ikke har foreslått grunnrenteskatt på bl.a. havvind og fiske. Unio mener at all grunnrente bør beskattes særskilt. Grunnrenteskatt som er riktig utformet, er nøytral og den påvirker ikke investeringsbeslutningene. Trålerflåten har et klart innslag av grunnrente i sine inntekter. For havvind er det viktig å ligge i forkant. Med fallende utbyggings- og driftskostnader og nye teknologiske løsninger, vil det kunne være betydelig ekstraavkastning i havvind. Norge må derfor få på plass et skatteregime for havvind som sikrer at grunnrenta tilfaller fellesskapet.

Den midlertidige arbeidsgiveravgiften regjeringen innførte i 2023, og som ble videreført med et noe høyere innslagspunkt i 2024, gjør det dyrere å ansette og beholde høyt utdannet arbeidskraft, og viktige kompetansemiljøer kan miste folk.

Unio krever:

- Skatteutvalgets forslag om grunnrenteskatt på nye områder må følges videre opp i 2025, herunder for fiskeri. Innføringstidspunkt for grunnrenteskatt på havvind må utredes.
- Den midlertidige økningen i arbeidsgiveravgiften for inntekter over 850 000 kroner må avvikes fra 2025.

Økte ambisjoner nødvendig i kampen mot klima- og naturkrisen

Tap av naturmangfold er en like stor trussel som global oppvarming. Klima og naturmangfold hører sammen. Unio mener at 2025-budsjettet må ha konkrete forslag til oppfølging av FNs naturavtale. En vurdering av hvordan vi redder og bevarer naturen og det biologiske mangfoldet hører med i en vurdering av hva som er samfunnsøkonomisk lønnsomt. Arbeidet med grønn og rettferdig omstilling må skje i tett samarbeid med fagbevegelsen gjennom treparts- og topartssamarbeid sentralt og lokalt.

De årlige utslippsbudsjettene, Klimastatus og -plan, må stadig forbedres og ha klare mål om utslippsreduksjoner på sektor og næringsnivå. CO₂-avgiften må økes så den minst når opp i 2000 kroner per tonn i 2030. Hvis utslippene ikke går raskt nok ned, bør CO₂-avgiften økes raskere tidlig i perioden frem til 2030. Sosiale utslag av økte miljøavgifter må kompenseres gjennom skattelettelser, overføringer og bedre og billigere offentlige tjenester.

Klimasats må videreføres, og ordningen må utvides til å omfatte både kommuner og statlige virksomheter. ENOVA må styrkes for å gi ENØK-støtte også til statlige virksomheter, sykehus og universiteter og høyskoler på lik linje med næringslivet.

En undersøkelse fra Riksrevisjonen fra 2022 viste at det offentlige i for liten grad bruker innkjøpsmakten sin til å minimere miljøbelastningen og fremme klimavennlige løsninger. Det offentlige kjøper varer og tjenester for rundt 740 milliarder kroner i året ifølge tall fra SSB. Fra 1. januar 2024 er anskaffelsesregelverket endret slik at klima- og miljøhensyn nå som hovedregel må vektes med minimum tretti prosent i offentlige anskaffelser. Alternativt kan det stilles klima- og miljøkrav i kravspesifikasjon, dersom det er klart at dette gir en bedre klima- og miljøeffekt. Vi er kjent med at DFØ har utarbeidet en veileder til de nye reglene, men er svært usikker på om dette er tilstrekkelig for å nå målene. For å sikre at intensjonen med de nye reglene nås, at hver skattekrone som brukes på offentlige innkjøp bidrar til det grønne skiftet, mener Unio at det er nødvendig å styrke grønn anskaffelses- og innkjøpskompetanse i staten og kommunene.

Unio krever:

- Klimastatus og -plan for 2025 må vise at vi klarer 2030-målene med god margin, hvis ikke må CO2-avgiften økes raskere de nærmeste årene.
- CO2-avgiften må omfatte alle aktiviteter i ikke-kvotepliktig sektor.
- Naturavtalen må følges opp med bl.a. konkrete tiltak og planer for bevaring og restaurering av natur og biologisk mangfold. Bruk av natur må få en pris.
- En Klimasats-ordning for kommuner og statlige virksomheter med 1 mrd. kroner.
- ENOVA-støtte til ENØK-tiltak i statlig sektor.
- Styrking av grønn anskaffelses- og innkjøpskompetanse i staten og kommunene.

Fagforeningsfradraget må økes og knyttes opp mot G-veksten

En høy organisasjonsgrad er avgjørende hvis den norske modellen skal videreføres. Som et bidrag til dette må fagforeningsfradraget minst øke i takt med lønnsveksten i 2025. For å unngå at fradraget blir stående på det samme nominelle nivået, bør det legges om til å utgjøre en fast andel av folketrygdens grunnbeløp (G), for eksempel 10 prosent av G.

Unio krever:

- Fagforeningsfradraget må utgjøre en fast andel av, og deretter følge utviklingen i, folketrygdens grunnbeløp fra 2025.

Økt innsats mot den svarte økonomien

"Skattegapet", den årlige forskjellen mellom de skatter og avgifter som reelt sett skulle ha vært innbetalt og de skatter og avgifter som virkelig innbetales, utgjør hvert eneste år minst 100 mrd. kroner. Unio krever at det øremerkes midler til 50 nye skatte- og spesialrevisorer i Skatteetaten i 2025 for å styrke arbeidet mot svart økonomi og økonomisk kriminalitet. Det vil legge grunnlaget for å øke skatte- og avgiftsinntektene med flere hundre millioner kroner årlig. Unio ber også regjeringen styrke samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og kontrolletatene i kampen mot sosial dumping, svart økonomi og økonomisk kriminalitet.

Kunnskap om de reelle eierforholdene er viktig i kampen mot profitt-motivert kriminalitet. Et fullverdig register vil bli et viktig verktøy for myndighetene, rapporteringspliktige foretak og pressens arbeid med å avdekke og bekjempe økonomisk kriminalitet.

Unio krever:

- Kampen mot svart økonomi styrkes med 50 nye skatte- og spesialrevisorer fra 2025.
- Et fullverdig register over reelle rettighetshavere fullføres i 2025.

Kommuneøkonomien

En sterk kommuneøkonomi er viktig for å sikre alle innbyggere tilgang til gode velferdstjenester, som helse og omsorg, barnehage og skole. Kommunene og fylkeskommunene har i dag store utfordringer med å rekruttere og beholde kvalifiserte ansatte i mange sektorer, blant annet helsesektoren og utdanningssektoren. Betydelige forskjeller i kvaliteten på tjenestetilbudet, utfordrer retten til likeverdige velferdstjenester. For mange innbyggere opplever at de ikke har lik tilgang på helsetjenester av like god kvalitet som andre samtidig som store kvalitetsforskjeller i utdanningssektoren utfordrer fellesskolen.

Unio mener kommuneopplegget for 2025 må styrkes betydelig. Skal kjernetjenestene opprettholdes på samme nivå eller kvaliteten økes, må de frie inntektene økes ut over den demografiske utgiftsveksten og andre formål som spiser av de frie inntektene. Alternativt må deler av tjenestetilbudet finansieres med økte øremerkede inntekter. Kommunesektorens frie inntekter i 2025 må økes med minst 2,5 mrd. kroner ut over det som følger av den demografiske utgiftsveksten mv.

Tilskuddet til kommunene må også ta høyde for å sikre lokalkirkens økonomi. Kommunene finansierer om lag 2/3 av Den norske kirkes virksomhet. Dette skal blant annet dekke utgifter til kirkebygg, strøm, utstyr og lønn til lokalt ansatte, herunder diakontjenesten som er kirkens omsorgstjeneste. Tilskuddet til kommunene må ta høyde for å sikre lokalkirkens økonomi, og må justeres for lønns- og prisvekst.

Det har kommet over 70 000 flyktninger fra Ukraina siden Russlands fullskalainvasjon startet i 2022, og UDI forventer at det vil fortsette å komme mange flyktninger så lenge krigen pågår. Flyktningene bosettes i kommunene. En stor andel av flyktningene er barn og unge som har rett på utdanning. Tilskuddet til kommuner og fylkeskommuner må sikre at inkluderingen av det store antallet flyktninger fra Ukraina ikke går ut over kvaliteten på undervisningen i skolene.

Unio krever:

- Kommunesektorens frie inntekter må økes med minst 2,5 mrd. kroner ut over det som følger av den demografiske behovsveksten mv.
- Videreføring og styrking av Klimasats (se foran).
- Tilskuddet til kommunene må ta høyde for å sikre lokalkirkens økonomi, og må justeres for lønns- og prisvekst.
- Det må bevilges 15 mill. kroner til skolebibliotek og kompetansehevende tiltak i skolebiblioteket

Helse og omsorg

Helse- og omsorgstjenesten opererer fremdeles innenfor stramme rammer i 2024-budsjettet. For å møte det stadig økende behovet for helsetjenester og for å være rustet til et betydelig utviklings- og omstillingsarbeid fremover, er det helt nødvendig med en generell styrking av de offentlige helsetjenestene:

- De økonomiske rammene for kommunene må gi handlingsrom utover demografi og kostnadsvekst. Helse- og omsorgstjenestene må sikres nødvendig prioritering i kommunale budsjetter.

- Sykehusøkonomien må gi nødvendig handlingsrom til langsiktig utvikling og investering i bygg, utstyr, kompetanse og teknologi, og samtidig dekke aktivitets- og kostnadsvekst.

Forebygging og rehabilitering

Den forebyggende innsatsen må prioriteres i et beredskaps- og bærekraftperspektiv. Bedre forebygging vil sette flere i stand til å klare seg selv og bo hjemme, og dermed dempe det samlede behovet for pleie og omsorg. I forlengelsen av dette må det utarbeides en nasjonal plan for habilitering og rehabilitering som sikrer kapasitet, kompetanse og samhandling i hele tjenestekjeden, fra hverdagsrehabilitering til spesialisert rehabilitering.

Digitalisering

For å få størst mulig effekt av digitaliseringsmidlene, må personellintensive tjenester prioriteres i digitaliseringsarbeidet. Manglende og mangelfulle systemer er en stor ressurs- og tidstyv i dag, og en innsats her vil kunne frigjøre betydelig kapasitet. Eksempelvis er det stort behov for bedre samhandlingssystemer og elektroniske pasientjournalssystemer (EPJ-systemer) der helsepersonell fra ulike forvaltningsnivåer og tjenester kan kommunisere og få tilgang til nødvendig pasientinformasjon.

Myndighetene må samtidig innta en mer offensiv holdning til kunstig intelligens (KI) for å identifisere de mulighetene for økt effektivitet og tjenestekvalitet som ligger i mer utstrakt bruk av KI. Dette må nødvendigvis skje innenfor en ramme av forsvarlig personvern og pasientsikkerhet. Unio understreker at alle digitaliseringsprosesser er omstillingsprosesser, og at ansattes medbestemmelse skal sikres gjennom drøftinger og partssamarbeid.

Nødvendig kompetanse og arbeidskraft i helsetjenesten

Helsetjenesten lider allerede nå av mangel på kvalifisert helsepersonell, og underskuddet vil øke i fremtiden om det ikke settes inn tiltak. Mangelen på helsepersonell utgjør en betydelig risiko for beredskapsevnen, befolkningens tilgang på likeverdige offentlige helse- og omsorgstjenester og bosetting og næringsliv over hele landet. Det må derfor etableres tilskuddsordninger for å rekruttere og beholde kvalifisert helsepersonell i offentlig helsevesen. Unio ser positivt på at Regjeringen i budsjettforliket for 2024 bevilget 200 mill. kroner i rekrutteringstilskudd til Helse Nord, men rekrutteringsutfordringene er ikke begrenset til Helse Nord. Unio krever derfor en statlig tilskuddsordning på ytterligere 500 mill. kroner til utdannings- og rekrutteringstiltak for helseprofesjoner det er mangel på.

Det økende behovet for helsetjenester medfører at helsetjenesten må håndtere stadig flere pasienter med sammensatte og komplekse helseproblemer, som krever stadig mer spesialisert kompetanse. For å sikre god tjenestekvalitet og pasientsikkerhet er det nødvendig å etablere offentlig spesialistgodkjenning for flere av Unios helsepersonellgrupper.

Organisering og partssamarbeid

I Tørn-prosjektet gjøres det forsøk med nye arbeids- og organisasjonsformer, herunder også ny oppgavefordeling mellom personellgrupper, som skal bidra til en mer bærekraftig helse- og omsorgssektor ved å øke heltidsandelen, øke andelen høyt kvalifiserte ansatte og sikre effektiv utnyttelse av den samlede helsefaglige kompetansen. Ettersom slike omstillingsprosesser er gjenstand for partssamarbeid, bør det settes av en egen pott til partssamarbeid innenfor Tørn-prosjektet. Arbeidet er av nasjonal karakter og organisasjonene finner det hensiktsmessig med en sentral samordning og erfaringsinnhenting.

Emosjonelle belastninger og kvinners arbeidshelse

Gjennomsnittsalderen for ufrivillig pensjonering eller uførhet er lav i flere kvinneorienterte velferdsyrker. Samtidig er det mange som slutter i helse- og omsorgsyrker grunnet langvarige belastninger. Det må settes av midler til forskning på hvordan emosjonelle belastninger kan reduseres i relasjonelle yrker, og til forskning på kvinners arbeidshelse og betydningen av arbeidsmiljøfaktorer.

Psykisk helse og rus

Regjeringens signaler om å prioritere arbeidsinkludering, psykisk helse og rusbehandling er gode. Unio støtter intensjonen, men mener at den gjeldende opptrappingsplanen for psykisk helse og rus er underfinansiert. Mange pasienter med sammensatte utfordringer får ikke tilstrekkelig hjelp i spesialisthelsetjenesten, og kommunene har ikke kapasitet til å ta imot disse pasientene. Det er gjennom utredninger og tilsyn dokumentert tidvis alvorlig svikt i tjenestetilbudet på dette området, som følge av blant annet mangelfull tilgjengelighet, kompetanse, kvalitet og pasientsikkerhet. Unio krever derfor at midlene til opptrappingsplanen økes betydelig og øremerkes formålet. Utbygging av rask psykisk helsehjelp i alle kommuner, styrking av døgntilbudet i psykisk helsevern, oppbygging av kapasiteten i psykisk helsevern for barn og unge og satsing på ACT/FACT-team¹ bør prioriteres.

Helsebiblioteket.no må gjenoppbygges

Helsebiblioteket.no gir gratis tilgang til sentrale kunnskapsressurser for helsepersonell og studenter i hele landet, og i alle deler av helsetjenesten, og er en særlig viktig tjeneste i et distriktsperspektiv. Helsepersonell fra kommune- til spesialisthelsetjenesten er helt avhengig av tilgang til den nyeste medisinske forskningen som Helsebiblioteket.no gir for å kunne sikre kunnskapsbaserte helsetjenester. I tillegg er mye av innholdet tilgjengelig for hele befolkningen som på egenhånd kan innhente oppdatert og troverdig helseinformasjon. Felleslisenser gir også besparelser av kostnader for hele helsesektoren i form av rabatter og enklere administrasjon.

Årlige prisøkninger, betydelige valutasingninger, samt kutt i overføringene til Folkehelseinstituttet har de siste årene medført betydelige kutt og situasjonen for Helsebiblioteket.no fremstår nå som kritisk. Unio krever at regjeringen bygger opp igjen tjenesten og at Helsebiblioteket.no fullfinansieres som en egen post over statsbudsjettet.

Unio krever:

- De økonomiske rammene for kommunene må gi handlingsrom utover demografi og kostnadsvekst. Helse- og omsorgstjenestene må sikres nødvendig prioritering i kommunale budsjetter.
- Sykehusøkonomien må gi nødvendig handlingsrom til langsiktig utvikling og investering i bygg, utstyr, kompetanse og teknologi, og samtidig dekke aktivitets- og kostnadsvekst.
- Forebyggende innsats må prioriteres, og det må utarbeides en nasjonal plan for habilitering og rehabilitering som sikrer kapasitet, kompetanse og samhandling i hele tjenestekjeden.

¹ Tverrfaglig sammensatte team mellom spesialisthelsetjenesten og kommunen som gir oppsøkende, samtidige og helhetlige tjenester til mennesker med alvorlige psykiske lidelser og/eller rusproblematikk og eventuell samtidig voldsproblematikk.

- Digitalisering vil kunne frigjøre betydelig kapasitet i helse- og omsorgssektoren. Personellintensive tjenester må prioriteres i dette arbeidet.
- Det bør legges opp til mer utstrakt bruk av kunstig intelligens (KI). Dette vil kunne gi bedre effektivitet og tjenestekvalitet.
- Det må etableres en statlig tilskuddsordning på 500 mill. kroner til utdannings- og rekrutteringstiltak for helseprofesjoner det er mangel på.
- Det bør settes av en egen pott til partssamarbeid innenfor Tørn-prosjektet.
- Det må settes av midler til forskning på hvordan emosjonelle belastninger kan reduseres i relasjonelle yrker, og til forskning på kvinners arbeidshelse og betydningen av arbeidsmiljøfaktorer.
- Midlene til opptrappingsplanen for psykisk helse og rus må økes betydelig, og de må øremerkes til dette formålet.
- Helsebiblioteket.no må fullfinansieres på en egen post over statsbudsjettet.

Barnehage, grunnskole og videregående utdanning

Regjeringen skriver i Hurdalsplattformen at den vil møte den varslede lærermangelen med en bred satsing på å rekruttere, utdanne og beholde flere kvalifiserte lærere. Hurdalsplattformen sier videre at pedagognormen i barnehagen skal styrkes. Unio mener følgende må på plass i innneværende stortingsperiode:

- En ekstra barnehagelærer utover eksisterende bemanning og normkrav i hver barnehage. Dette har en totalkostnad på 5,3 mrd. kroner. Som en start på en opptrappingsplan mot en nasjonal ordning, må det i budsjettet for 2025 bevilges 300 mill. kroner til en ordning hvor det tilsettes en ekstra barnehagelærer utover eksisterende bemanning og normkrav i hver barnehage i utvalgte kommuner.
- Nye og strengere krav i opplæringsloven til lærerutdanning for å bli ansatt i undervisningsstilling, gjør det nødvendig å styrke arbeidet med å kvalifisere undervisningspersonale som ikke har lærerutdanning. I 2023 ble det avsatt om lag 100 mill. kroner til kompetansetiltak for ikke-kvalifisert undervisningspersonale. I budsjettet for 2025 må denne bevilgningen økes til 200 mill. kroner.
- Ordningen for fullføring av påbegynt, men ikke fullført lærerutdanning, må gjøres nasjonal, og den må bli tilgjengelig flere steder i landet.

For å beholde nyutdannede og nyansatte lærere, må disse sikres rett til profesjonsfaglig veiledning og et introduksjonsprogram gjennom det første yrkesåret, jf. forslag i NOU 2022:13 Med videre betydning – Et helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skole. En veiledningsordning for nyutdannede lærere i skolen, der veileder får nedsatt undervisningsplikt 1,0 t/uke og den nyutdannede får nedsatt undervisningsplikt 0,5 t/uke vil koste om lag 75 mill. kroner i året. En tilsvarende ordning for nyutdannede barnehagelærere vil koste om lag 37 mill. kroner i året.

Barnehager og skoler er pedagogiske virksomheter med ansvar for å fylle krav i lov og forskrift, herunder krav til lærerutdanning og kompetanse for lærere. Lærere er i en særstilling når det gjelder å realisere samfunnsoppdraget. Dette betyr at lærere må prioriteres i et framtidig nytt helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling. Bevilgningen på om lag 1,6 mrd. kroner til videreutdanning av lærere og skoleledere, kapittel 226, post 22, må derfor videreføres på samme nivå som i 2024 og må fortsatt innrettes slik at lærere prioriteres. Dette vil bidra til å styrke

lærerrollen, betydningen av lærerutdanning og lærerkompetanse, og støtte skoleeiere i å styrke den profesjonsfaglige digitale kompetansen i opplæringen.

Unio krever:

- En bevilgning på 300 mill. kroner i 2025 til tilsetting av en ekstra barnehagelærer utover eksisterende bemanning og normkrav i hver barnehage i utvalgte kommuner. Ordningen skal trappes opp til å gjelde i hele Norge.
- 200 mill. kroner til kompetansetiltak for ikke-kvalifisert undervisningspersonale.
- Ordningen for fullføring av påbegynt, men ikke fullført lærerutdanning, må gjøres nasjonal og den må bli tilgjengelig flere steder i landet.
- 112 mill. kroner til en veiledningsordning for nyutdannede lærer og barnehagelærere.
- Videreføring av bevilgningen til videreutdanning av lærere og skoleledere, kapittel 226, post 22.

Høyere utdanning og forskning

Det er bred enighet om at forskning og kunnskap er nøkkelen til å løse store samfunnsutfordringer. Skal Norge lykkes med omstillingen, må vi klare å mobilisere det store potensialet som forskning og utdanning utgjør. Unio mener at det må investeres for fremtiden gjennom en kraftfull satsing på kunnskap.

Det må vedtas en forpliktende opptrapping av den offentlige forskningsinnsatsen til minimum 1,25 prosent av BNP. Opptrappingen må sikre styrket finansiering av langsiktig grunnleggende forskning, bidra til å øke sektordepartementenes FoU-andel og bidra til å bedre rammebetingelser for forskningsinstituttene.

Basisbevilgningene til universitets- og høyskolesektoren må styrkes i tråd med løftene i Hurdalsplattformen. De vedvarende kuttene i UH-sektorene, kombinert med stadig sterkere politisk styring, rammer institusjonenes handlingsrom, de ansattes arbeidsvilkår og kvaliteten i kjerneaktivitetene. Dersom institusjonene skal sikre kvalitet i hele bredden av samfunnsoppdraget, forutsettes langsiktige, stabile rammer, og at nye satsinger finansieres gjennom friske midler.

Som følge av budsjettavtalen med SV i desember 2023, reduseres den beregnede pris-kompensasjonen til UH-institusjonene. Resultatet er et ytterligere kutt i rammebevilgningen for 2024 på 50 mill. kroner. Unio er svært kritisk til dette. At forventet lønns- og prisvekst er lavere i statlige UH-institusjoner enn i statlig sektor for øvrig, gir ingen mening, og det bidrar til ytterligere press på ansattes arbeidsvilkår og kvaliteten i undervisning og forskning.

Vedtaket om innføring av studieavgift for tredjelandsstudenter må omgjøres. Det er i strid med Hurdalsplattformen, bryter med gratisprinsippet og gjør læringsmiljøet fattigere og mindre mangfoldig. Høsten 2023 mistet institusjonene om lag 1000 studenter fra tredjeland. Nå står flere særskilt utviklede studietilbud i fare for å bli nedlagt. En samlet sektor var imot innføringen og har følgelig etterlyst en stipendordning. Det har regjeringen fulgt opp, og da med sikte på opptaket for 2024/2025. Dette er positivt, men den foreslåtte stipendordningen legger rene bistandskriterier til grunn og dekker ikke mer enn 200 stipender. Forslaget legger i tillegg flere uheldige begrensninger på institusjonens autonomi og tredjelandsstudentenes valg av studieprogram. Unio mener studieavgiften for tredjelandsstudenter må avvikles. Sekundært må

det etableres en fullgod stipendordning for tredjelandsstudenter som vektlegger internasjonalt kunnskapssamarbeid.

Behov for flere studieplasser for helseprofesjoner

Det er stort behov for flere studieplasser innen grunn- og videreutdanning for en rekke helseprofesjoner, bl.a. ergoterapeuter, fysioterapeuter, radiografer, tannpleiere og spesialsykepleiere, blant annet helsesykepleiere. Flere studieplasser er nødvendig, både for å sikre tilstrekkelig tilgang på kvalifisert helsepersonell når etterspørselen etter helse- og omsorgstjenester ventes å stige de neste tiårene, og for å møte økningen i behovet for spesialisert helsefaglig kompetanse. Disse grunn- og videreutdanningene har langt flere søkere enn plasser, og det fremtidige behovet for denne kompetansen er større enn utdanningskapasiteten. Samtidig er det viktig å rekruttere studenter til og forhindre frafall fra helseutdanninger med ledig kapasitet.

Unio krever:

- En forpliktende opptapping av den offentlige forskningsinnsatsen til minimum 1,25 prosent av BNP.
- Basisbevilgningene til universitets- og høyskolesektoren må styrkes i tråd med løftene i Hurdalsplattformen.
- Studieavgiften for tredjelandsstudenter må avvikles. Sekundært må det etableres en fullgod stipendordning for tredjelandsstudenter som vektlegger internasjonalt kunnskapssamarbeid.
- Det må etableres flere studieplasser innen grunn- og videreutdanning for en rekke helseprofesjoner, bl.a. ergoterapeuter, fysioterapeuter, radiografer, tannpleiere og spesialsykepleiere, blant annet helsesykepleiere.

Studiestøtte

Flere studenter jobber mer for å klare seg økonomisk. Dette går ut over tiden studentene har til studier, fritid og til deltakelse i organisasjonsaktivitet og frivillig arbeid. Studiestøtten er det viktigste utjevnenende tiltaket i høyere utdanning. Hvis ikke studentene får studiestøtte til å leve av, kan høyere utdanning bli forbeholdt unge fra ressurssterke familier.

Unio mener studiestøtten må økes, og at nivået på støtten bør knyttes til folketrygdens grunnbeløp.

Unio krever:

- Studiestøtten må økes til 1,5 G og deretter reguleres i takt med veksten i G.
- Andelen av studiestøtten som gis som stipend må økes, slik at den totale lånebyrden for nyutdannede ikke blir for stor.

Maritim næring

Refusjonsordningen for sysselsetting av norske sjøfolk (nettolønnsordningen) har blitt betydelig svekket i de siste årene med høy inflasjon siden makstaket i ordningen ikke har blitt prisjustert. Regjeringen varslet i Hurdalsplattformen at den ville styrke tilskuddsordningen. Det maksimale beløpet rederiene kan få dekket per arbeidstaker har imidlertid ligget fast på 220 000 kroner de

siste årene. I og med at det har vært høy inflasjon de siste årene, har ordningen i realiteten blitt svekket. Den manglende justeringen av taket i tilskuddsordningen svekker konkurransekraften til norske sjøfolk.

Norske sjøfolk er verdensledende maritim kompetanse og spiller en kritisk rolle for hele den norske maritime verdikjeden og er en sentral del av norsk totalberedskap. Norsk maritim kompetanse er også avgjørende for å lykkes med næringsutviklingen i havrommet og grønn omstilling. Svekkelsen av nettolønnsordningen vil hemme den fremtidige tilgangen på kritisk kompetanse til en av landets største eksportnæringer og en av nasjonens største økonomiske motorer.

Tilskuddsordningen er helt sentral for sysselsettingen av norske sjøfolk. Det vil den og være fremover, uavhengig av andre virkemidler, så lenge andre land opererer med konkurransedyktige ordninger for sine sjøfolk. Norge må ikke sette seg i en situasjon der konkurransekraften til norske sjøfolk forringes.

Unio krever:

- Nettolønnsordningen for sysselsetting av sjøfolk må styrkes med minst 12,5 prosent.

Bibliotek

Den teknologiske utviklingen, folkebibliotekets formålsparagraf, posisjon og mandat, desentraliserte studier og samfunnets behov for tilgang på kvalitetssikret informasjon, gjør at bibliotekarer har et stort behov for kompetanseutvikling. Behovet for kompetansemidler til bibliotekarer i offentlig sektor er tidligere understreket i både meldinger og strategier.

Forskningen viser at skolebiblioteket har en vesentlig effekt på elevenes prestasjonsnivå. Fagfornyelsen og de nye lærerplanene understreker dessuten behovet for et godt skolebibliotek med en kompetent skolebibliotekar. Unio mener at UDIRs tilskuddsordning for å styrke skolebibliotekenes arbeid med lesestimulering bør utvides. I tillegg bør det etableres en flerårig tilskuddsordning for kompetansehevende tiltak for skolebibliotekarer.

Unio krever:

- Det må etableres en femårig strategi for etter- og videreutdanning av bibliotekarer i form av økte prosjektutviklingsmidler fra Nasjonalbiblioteket. I 2025 må det bevilges 5 mill. kroner.
- Det må bevilges 15 mill. kroner til skolebibliotek og kompetansehevende tiltak i skolebiblioteket.
- Leselyststrategien må følges opp med tiltak, virkemidler og økonomiske bevilgninger rettet mot skole- og folkebibliotek med mål om en bred lesesatsning.
- Innkjøpsordningen må økes med 5 millioner, hvorav innkjøp av sakprosa rettet mot barn og unge prioriteres.

Den norske kirke

Den norske kirke er en grunnlovsfestet og landsdekkende folkekirke og er en viktig del av alle lokalsamfunn i Norge. Kirken og prestetjenesten er tilgjengelig når mennesker trenger dem, gjennom å sikre alle kirkens medlemmer tilgang til gudstjenester, gravferd, vigsel og

konfirmasjon. Den norske kirkes lokalmenigheter bidrar utover dette til fellesskapsbygging over hele landet, er en viktig kulturaktør og skaper trygge møteplasser for barn, unge og voksne. Prester og diakoner tilbyr lavterskel samtaletilbud i hele landet, i tillegg til andre diakonale tiltak som sorggrupper, besøktjeneste, språkkafeer m.m.

Unio mener at det er viktig å gi Den norske kirke forutsigbare økonomiske rammer for å sikre at kirken kan fokusere på sitt oppdrag som folkekirke.

Unio krever:

- Tilskuddet til Den norske kirke må opprettholdes justert for lønns- og prisvekst.
- Statens tilskudd til kommunene må ta høyde for at kommunene finansierer 2/3 av Den norske kirkes virksomhet, slik at lokalkirkens økonomi sikres.

Politi

Totalberedskapskommisjonen og Forsvarskommisjonen la i 2023 frem sine rapporter. Begge tegner et alvorlig- og skjerpet sikkerhetspolitisk bilde. Denne situasjonen vil kreve mer fra politiet både i tiden fremover. Parallelt viser politiets egne analyser og trusselvurderinger et alvorlig bakteppe knyttet til kriminalitetsutviklingen både fysisk og digitalt.

Samtidig opplevde vi i 2023 at antall politiårsverk i politidistriktene ble redusert med 388. Dette gjør at Norge er et av landene i Europa med lavest polititetthet. Unio mener at dekningsgraden må økes til 2 politi per 1000 innbyggere i alle politidistrikt. For å få til dette må det, basert på tall fra 3. kvartal 2023, bevilges i overkant av 1,9 milliarder.

Dagens budsjettmodell for politiet fungerer dårlig, og medfører at det er politidistriktene og underliggende enheter ikke vet før nærmere påske hvilke budsjettmidler de har til rådighet i innværende år. Dette medfører stor usikkerhet hvert år om hvilke rammer enhetene har, og hvilke prioriteringer som er mulig å gjennomføre. I stedet for dagens modell, der det bevilges én pott som Politidirektoratet og deretter de underliggende virksomhetene fordeler, bør Stortinget bevilge midler til henholdsvis investering, drift og bemanning. Det vil sikre at midlene faktisk benyttes til det formål Stortinget ønsker. Samtidig blir det enklere å sikre finansieringen av større investeringer som strekker seg over flere år, for eksempel innenfor IKT, byggeprosjekter og kostnadskrevenne materiell.

Unio krever:

- 1,9 milliarder kroner for å øke dekningsgraden til 2 politi per 1000 innbyggere i alle politidistrikt, herunder 1,2 milliarder kroner til bemanning (lønnsutgifter, pensjonskostnader og arbeidsgiveravgift), 500 mill. kroner til drift (EBA-kostnader, straffesaksutgifter, Politiets IT-enhet og Politiets Fellestjenester), og 200 mill. kroner til investeringer (IKT, kjøretøy og personlig utstyr)
- Politiets budsjettmidler bør deles opp i midler til bemanning, driftsmidler og investeringsmidler.

**Unio er Norges største hovedorganisasjon for universitets- og høyskoleutdannede.
Vi har om lag 400 000 medlemmer fordelt på 14 forbund.**

Unio er Norges største hovedorganisasjon for arbeidstakere med høyere utdanning. Vi har om lag 400 000 medlemmer: lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter, ledere, radiografer, maskinister, bibliotekarere og tannpleiere.

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier: sikre full sysselsetting, øke forskningen, kjempe mot fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester, øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor, sikre gode trygde- og pensjonsordninger.

Unios medlemsforbund:

Utdanningsforbundet • Norsk Sykepleierforbund • Forskerforbundet
Politiets Fellesforbund • Norsk Fysioterapeutforbund • Det norske maskinistforbund • Akademikerforbundet
Norsk Ergoterapeutforbund • Norsk Radiografforbund • Presteforeningen • Bibliotekarforbundet
Norsk Tannpleierforening • Skatterevisorenes Forening • Det Norske Diakonforbund

Stortingsgata 2
0158 Oslo
sentralbord: 22 70 88 50
post@unio.no
www.unio.no